

JAARVERSLAG 2010

Verslag van de President

Algemene beschouwing

Gedurende 2010 heeft de wereldeconomie zich verder hersteld van de hevige recessie, die was veroorzaakt door de internationale financiële crisis. Het hersteltempo was echter ongelijk verdeeld over de landen. Terwijl de opkomende economieën en de ontwikkelingslanden een sterke groei registreerden, was de expansie in de hoogontwikkelde economieën vrij matig. De geringe groei in de hoogontwikkelde economieën was het resultaat van aanpassingen in de balansen van de financiële instellingen en een traag herstel van de arbeidsmarkt. De economie van de Nederlandse Antillen herstelde ook moeizaam. Na een krimp van 0,5% in 2009 is de economie van de Nederlandse Antillen met slechts 0,1% gegroeid in 2010. De economische expansie was voornamelijk gerelateerd aan een stijging in de overheidsbestedingen. De overheidsconsumptie steeg grotendeels door de hogere uitgaven aan goederen en diensten als gevolg van de ontmanteling van de Nederlandse Antillen. Tevens namen de overheidsinvesteringen toe, door de uitvoering van projecten in het kader van het Sociaal Economische Initiatief (SEI). De particuliere bestedingen namen daarentegen af door een daling in de investeringen in 2010 vergeleken met 2009. De afname in de particuliere bestedingen werd enigszins gecompenseerd door een groei in de private consumptie. De economische expansie werd gedempt door een daling in de netto buitenlandse vraag als gevolg van een stijging in de import van goederen en diensten gecombineerd met een daling van de export. Gedurende 2010 nam de inflatiedruk toe als gevolg van hogere olie- en voedselprijzen op de internationale markten. Hierdoor steeg de inflatie in de Nederlandse Antillen van 1,6% in 2009 naar 2,8% in 2010.

Een analyse per sector laat zien dat de productie in de meeste sectoren van de economie is gedaald. De daling was echter het sterkst in de industrie. De daling in de industrie werd voornamelijk veroorzaakt door een afname van de toegevoegde waarde van de Isla raffinaderij als gevolg van de stillegging van de raffinaderij tussen maart en december 2010. De bouwsector heeft ook negatieve resultaten geboekt. Na de afronding van verschillende grote projecten in 2009, waaronder de uitbreiding van de haven van Sint Maarten, hebben geen omvangrijke investeringsprojecten plaatsgevonden op de eilanden gedurende 2010.

In de groot- en kleinhandel nam de bedrijvigheid ook af, hoewel minder sterk dan in 2009. Een analyse naar eiland laat zien dat de activiteiten van de groot- en kleinhandel vooral in Sint Maarten zijn gedaald. Bovendien namen de activiteiten in de vrije zone op Curaçao af, weergegeven door een daling in het aantal bezoekers.

De economische groei werd ook gedempt door de sector transport, opslag en communicatie als gevolg van onder andere tegenvallende resultaten in de havens. In 2010 namen het aantal bezoekende schepen en de hoeveelheid verwerkte vracht af. Bovendien krompen de olieoverslag en -opslagactiviteiten. Tevens daalden de luchttransportactiviteiten doordat de lokale luchtvaart-maatschappijen minder passagiers vervoerden. De neergang in de sector transport, opslag en communicatie werd enigszins gecompenseerd door een stijging in de activiteiten op de luchthavens. Deze stijging kan worden toegeschreven aan een groei in het aantal afgehandelde passagiers op de luchthavens van Sint Maarten en Bonaire. Ook de bedrijvigheid in de telecommunicatiesector nam toe.

De activiteiten in de sector restaurants en hotels namen af in 2010. Deze afname was echter minder sterk dan in 2009. De slechte resultaten in deze sector zijn toe te schrijven aan een daling in het verblijfstoerisme op Curaçao. De terugval in het Curaçaose verblijfstoerisme werd veroorzaakt door een daling in het aantal bezoekers uit Zuid-Amerika, in het bijzonder Venezuela, enigszins verzacht door een groei in de Noord-Amerikaanse en Europese markten. Het verblijfstoerisme op Sint Maarten groeide door een stijging in het aantal bezoekers uit Europa en Zuid-Amerika. Het aantal verblijfstoeristen uit Noord-Amerika en het Caribische gebied nam daarentegen af. Op Bonaire presteerde het verblijfstoerisme goed, als gevolg van meer bezoekers uit Europa en het Caribische gebied. Het cruisetoeerisme groeide in 2010 vergeleken met 2009 voornamelijk door een sterke stijging in Sint Maarten.

In tegenstelling tot de meeste sectoren, nam de reële toegevoegde waarde in de sector financiële dienstverlening toe. Deze toename was het resultaat van een stijging in zowel de lokale als de internationale financiële dienstverlening. De expansie in de lokale financiële dienstverlening was het resultaat van een stijging in het netto inkomen van de lokale commerciële banken. De groei in de internationale financiële dienstverlening was gerelateerd aan hogere lonen en salarissen en overige operationele kosten.

De staatkundige hervormingen binnen het Koninkrijk der Nederlanden hebben de ontwikkelingen in de publieke sector beheerst. Op 10 oktober 2010 hield de Nederlandse Antillen op te bestaan. Curaçao en Sint Maarten werden autonome landen binnen het Koninkrijk terwijl Bonaire, Saba en Sint Eustatius de status van speciale gemeenten van Nederland kregen. Nederland heeft, als onderdeel van het ontmantelingproces van de Nederlandse Antillen, ontwikkelingsprojecten op de verschillende eilanden gefinancierd in het kader van het Sociaal Economische Initiatief (SEI) en de schulden van de overheden van de Nederlandse Antillen gesaneerd. Het schuldsaneringsproces startte in 2009 en bestond uit de overname van de schuldendiensten en de aflossing van de betalingsachterstanden van de Nederlandse Antillen door Nederland. Op 10 oktober 2010 heeft Nederland de restschuld van de Nederlandse Antillen overgenomen. Als gevolg hiervan is de schuldquote van de Nederlandse Antillen aanzienlijk gedaald van 74,0% aan het einde van 2009 naar een geschatte 32,3% op 10 oktober 2010.

De gezamenlijke overheden registreerden een kasoverschot van NAF.772,7 miljoen in 2010, een kleine verbetering vergeleken met 2009. Deze verbetering was het resultaat van een stijging in de overheidsinkomsten die enigszins werd gecompenseerd door hogere uitgaven. De inkomsten van de overheid stegen vooral als gevolg van de overdracht van dividendbelasting door Nederland in het kader van de BRK-regeling, gecombineerd met de betaling van de schuldendienst als onderdeel van de schuldsanering. De belastinginkomsten namen daarentegen af door een daling in de opbrengsten van belastingen op goederen en diensten, enigszins beperkt door een stijging in de ontvangsten van de belastingen op inkomen en winst. Daarnaast krompen de niet-belastinginkomsten, vooral doordat het eilandgebied Curaçao minder dividenuitkeringen heeft ontvangen. De groei in de overheidsuitgaven kan worden toegeschreven aan een stijging in de uitgaven aan lonen & salarissen en goederen & diensten, gedeeltelijk gecompenseerd door lagere overdrachten en rentelasten. De overdrachten namen af als gevolg van minder overmakingen door de centrale overheid ten gunste van de eilandelijke overheden en overige overheids-instellingen na de ontmanteling van de Nederlandse Antillen. De daling in de rentelasten was het resultaat van de schuldovername door Nederland in oktober 2010.

Net als in 2009, registreerde de betalingsbalans een overschot in 2010, dat tot uitdrukking kwam in een toename van de netto internationale reserves. Deze toename was echter minder sterk dan in het voorgaande jaar. Het overschot was het resultaat van een sterke toestroom van buitenlands kapitaal, die het tekort op de lopende rekening heeft gecompenseerd. De gemiddelde importdekking steeg naar 4,3 maanden aangezien de groei in de officiële reserves de toename in de goederenimport overtrof.

Het tekort op de lopende rekening nam in 2010 aanzienlijk toe, vergeleken met 2009. Deze toename was grotendeels het resultaat van minder netto inkomensoverdrachten uit het buitenland, gecombineerd met een daling in de netto buitenlandse vraag. De netto inkomensoverdrachten namen af, doordat de Nederlandse overheid in het kader van de schuldsanering minder fondsen overmaakte ten behoeve van de aflossing van de vervallende schuldtitels in 2010 vergeleken met 2009. Deze schuldtitels waren in het verleden uitgegeven door de centrale overheid en het eilandgebied Curaçao. Verder nam de netto buitenlandse vraag af, doordat de import van goederen en diensten steeg terwijl de export daalde. De importgroei was grotendeels het resultaat van een sterke stijging in de internationale olieprijs. Bovendien droeg de toegenomen binnenlandse consumptie bij aan een toename in de importen door de bedrijven in de vrije zone. De exporten daalden door een afname in de "refining fee" die PDVSA voor de operationele kosten van de Isla raffinaderij betaalt, als gevolg van de stillegging van de raffinaderij gedurende een groot deel van 2010. Ook de wederuitvoer in de vrije zone, in het bijzonder naar Venezuela, nam af. De exportdaling werd enigszins beperkt door een toename in de deviezeninkomsten uit bunkeringactiviteiten, gerelateerd aan de hogere internationale olieprijs. Bovendien namen de deviezeninkomsten uit toerisme toe. De netto kapitaal-inkomsten uit het buitenland stegen als gevolg van minder rente- en dividendbetalingen aan het buitenland en meer inkomsten ontvangen op buitenlandse beleggingen.

Het toegenomen tekort op de lopende rekening werd voornamelijk gefinancierd door directe investeringen en de netto opbouw van schulden aan het buitenland. De netto directe investeringen stegen voornamelijk door een toename in de verplichtingen van lokale bedrijven aan hun buitenlandse moedermaatschappijen en de aankoop van onroerend goed door niet-ingezetenen. De groei in de netto buitenlandse schuldopbouw was grotendeels toe te schrijven aan de overdracht door Nederland van dividendbelasting die in het verleden is betaald over dividenuitkeringen door Nederlandse bedrijven aan hun moedermaatschappijen in de Nederlandse Antillen. Ook de repatriëring van buitenlandse fondsen door lokale financiële instellingen, de netto afname van buitenlandse banktegoeden van lokale bedrijven en de netto toename van handelkredieten ontvangen uit het buitenland droegen bij aan de groei in de netto buitenlandse schuldopbouw. Verder stegen de kapitaaloverdrachten uit het buitenland aanzienlijk, doordat Nederland in oktober 2010 de resterende hoofdsom van de uitstaande schuldtitels van de Nederlandse Antillen heeft overgenomen. Dit verklaart ook de omvangrijke stijging in de netto portfolio investeringen in het buitenland. Immers, door de schuldovername hebben de crediteuren van de voormalige Nederlandse Antillen nu een vordering op de Nederlandse staat.

De monetaire grootheden daalden in 2010 als gevolg van een afname in de netto binnenlandse activa. Deze afname kan grotendeels worden toegeschreven aan een daling in de netto kredietverlening aan de centrale overheid en de eilandelijke overheden als gevolg van de schuldsanering. De netto private kredietverlening nam ook af als gevolg van een herverdeling van de activa en passiva van de commerciële banken na de staatkundige hervormingen. De netto buitenlandse activa namen echter toe door het overschot op de betalingsbalans, de overname van de restschuld van de Nederlandse Antillen door de Nederlandse staat op 10 oktober 2010 en de herwaardering van de goudvoorraad.

Net als in 2009, heeft de Bank gedurende 2010 haar monetaire beleid versoepeld op grond van de solide importdekking en de matige groei in de private kredietverlening. In verband hiermee werd het verplichte reservepercentage maandelijks verlaagd met 25 basispunten tot 7,75% in oktober 2010. Gedurende de tweewekelijkse veilingen van Certificates of Deposit (CD's) heeft de Bank zich enkel gericht op de herfinanciering van vervallende CD's. De beleningsrente, het officiële rentetarief van de Bank, bleef ongewijzigd op 1,00%.

Beleidsoverwegingen

Als nieuwe autonome landen binnen het Koninkrijk hebben Curaçao en Sint Maarten voor verschillende uitdagingen gestaan. De overheden van beide landen moesten onder andere nieuwe taken uitvoeren, nieuwe verantwoordelijkheden dragen, een nieuw overheidsapparaat inrichten en tegelijkertijd voldoen aan de begrotings- en rentelastnormen zoals overeengekomen in het schuldsaneringsprogramma. Daarnaast werden beide landen geconfronteerd met een turbulente externe omgeving die gekenmerkt wordt door onder andere scherpe schommelingen in internationale olie- en voedselprijzen. De internationale ontwikkelingen bewijzen wederom dat we, als kleine en open economieën, kwetsbaar zijn voor veranderingen in de wereldeconomie. Een belangrijke les die hieruit kan worden getrokken is dat de nieuwe staatkundige status op zichzelf niet de oplossing is voor al onze institutionele en economische uitdagingen.

Een belangrijk voordeel van het proces van staatkundige veranderingen, en in het bijzonder de schuldsanering, was het feit dat beide landen met een gezonde financiële positie konden starten. Ons structurele financieringsstekort en de hoge overheidsschuld zijn lange tijd een beperking geweest voor economische groei. Terwijl vandaag de dag veel landen, waaronder de Caribische landen, worstelen met een hoge staatsschuld die de economische groei belemmert, is het niveau van onze schuldquote gezond naar internationale maatstaven. Dit is een groot voordeel ten opzichte van onze Caribische burens.

Desondanks zijn onze economische vooruitzichten vrij slecht. Volgens de laatste projectie van de Bank, zal de economie van Curaçao in 2011 waarschijnlijk met 0.7% krimpen. In een positiever scenario, groeit de economie met slechts 0.1%. Echter, in een pessimistisch scenario zal de economie met 1.5% krimpen. Voor Sint Maarten wordt een nulgroei geraamd maar in een pessimistischer scenario zal de economie met 0.5% krimpen.

Aan de andere kant voorspelt het IMF dat de Caribische regio na een krimp van 0.2% in 2010, in 2011 met 2.0% zal groeien. Blijkbaar herstellen de meeste economieën in de regio, ondanks een hogere schuldquote, sneller dan wij. Met andere woorden, Curaçao en Sint Maarten lopen achter op de regio.

Om de regio in te halen, moeten we een beleid voeren dat snelle en duurzame groei stimuleert. Onderzoek laat zien dat doelgerichte investeringen cruciaal zijn voor duurzame groei. Om in 2011 een BBP groei te kunnen realiseren van 2%, vergelijkbaar met het Caribische gemiddelde, moeten de private investeringen in Curaçao met 17% groeien, ceteris paribus. In het geval van Sint Maarten zouden de private investeringen met 34% moeten stijgen om een BBP-groei van 2% te kunnen realiseren. Het ziet er echter niet naar uit dat de private investeringen dit jaar en daarna in zo 'n tempo zullen groeien.

Om een sterkere investeringsgroei te bereiken, moeten we ons investeringsklimaat verbeteren. De Bank heeft reeds verschillende keren benadrukt dat macro-economische stabiliteit, efficiënt functionerende markten en lage administratieve barrières fundamentele kenmerken zijn van een investeringsklimaat dat private investeringen stimuleert en daarmee economische groei. Curaçao en Sint Maarten zullen veel concurrerder worden ten opzichte van de regio, indien deze gebieden worden aangepakt. Helaas bewegen we juist in de tegengestelde richting op sommige van deze gebieden.

Beleidsinconsistenties en onzekerheden tasten het investeringsvertrouwen aan. De overheden van Curaçao en Sint Maarten moeten meer duidelijkheid en besluitvaardigheid tonen met betrekking tot hun beleidsagenda's. Beide landen moeten bijvoorbeeld meer duidelijkheid verschaffen over de hervorming van het belastingstelsel. Zowel Curaçao als Sint Maarten moeten zonder meer het belastingstelsel hervormen om gezonde openbare financiën te kunnen waarborgen. Een kerndoelstelling van de belastingherziening in beide landen is een adequate inkomstenbasis te creëren die de overheidsuitgaven kan financieren. Tegelijkertijd moet de herziening van het belastingstelsel gericht zijn op het stimuleren van economische groei. Om deze reden moeten belastingtarieven, in het bijzonder de tarieven van de directe belastingen, worden verlaagd om de economische verstoringen die het belastingstelsel veroorzaakt te verminderen. Lagere tarieven zullen onze economieën ook aantrekkelijker maken ten opzichte van andere landen, in het bijzonder de Caribische regio. Bovendien moet het stelsel van belastingen eenvoudiger, transparanter, en klantvriendelijker worden. Op deze wijze wordt het eenvoudiger om het stelsel uit te voeren en neemt de belastingmoraal toe.

In het geval van Sint Maarten zijn een hervorming van het belastingstelsel en de verbetering van de belastinginning noodzakelijk om de inkomstenbasis van de overheid te vergroten. Vergroting van de inkomstenbasis is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat de overheid voldoende middelen tot haar beschikking heeft om de nieuwe taken en verantwoordelijkheden die Sint Maarten door de nieuwe status heeft gekregen, te kunnen financieren. Voor Curaçao is het belangrijk dat het belastingstelsel wordt herzien zodat het beter economische groei kan ondersteunen. Ofschoon beide landen belastinghervormingen hebben aangekondigd, heeft de invoering ervan vertraging opgelopen. Bovendien is de inhoud van het totaalpakket aan belastingmaatregelen nog steeds onduidelijk.

Ondernemersvertrouwen en daarmee private investeringen worden ook gestimuleerd wanneer de overheid de principes van "good public governance" en "good corporate governance" naleeft. Recente ervaringen op Curaçao benadrukken het belang van het naleven van deze principes door de overheid, in het bijzonder met betrekking tot de overheidsbedrijven. Op Curaçao domineren overheidsbedrijven verschillende belangrijke sectoren. Een deugdelijk bestuur van deze bedrijven is daarom van cruciaal belang om hun positieve bijdrage aan de economische prestaties en concurrentiepositie van Curaçao te behouden. Om deze reden dient de overheid zich als een goedgeïnformeerde en betrokken aandeelhouder te gedragen. De overheid dient ook een duidelijk en consistent beleid te formuleren ten opzichte van de overheidsbedrijven zodat deze bedrijven op een transparante en verantwoorde wijze met de noodzakelijke mate van deskundigheid en effectiviteit worden bestuurd. De overheid moet zich echter niet inlaten met de dagelijkse leiding van deze bedrijven en dient de bestuurders en commissarissen de ruimte te geven om hun taken en verantwoordelijkheden onafhankelijk en zonder overheidsbemoediging uit te voeren. De raden van commissarissen van deze bedrijven dienen de over nodige bevoegdheden, bekwaamheden en objectiviteit te beschikken zodat ze hun functie, die primair bestaat uit strategische begeleiding en het houden van toezicht, uit kunnen voeren. Tegelijkertijd dienen de overheidsbedrijven de rechten van alle aandeelhouders te erkennen, ze gelijkwaardig te behandelen en hen gelijke toegang tot bedrijfsinformatie te verlenen. Bovendien moeten overheidsbedrijven transparant zijn voor hun aandeelhouders en de maatschappij in het algemeen.

Op de middellange termijn zullen de internationale olie- en voedselprijzen hoog en instabiel blijven. Aangezien Curaçao en Sint Maarten erg afhankelijk zijn van importen, zullen door de hogere internationale prijzen onze netto exporten dalen. Hierdoor is het van cruciaal belang dat we onze exporten verhogen om een verdere daling van de netto exporten, tenminste gedeeltelijk, te beperken gezien het dempende effect op de groei. Hoewel toerisme een sector is die relatief veel importeert, is de sector, in termen van export, één van de belangrijkste pijlers van onze economie. Beide landen dienen de toerisme-industrie verder te ontwikkelen en te diversifiëren door, naast de traditionele Amerikaanse en Europese markten, nieuwe markten, waaronder de opkomende economieën in Zuid-Amerika, aan te boren. Bovendien moeten we het toeristische product verder ontwikkelen en diversifiëren door ons op bepaalde niche markten, zoals het cultuurtoerisme, het conferentietoerisme en het medische toerisme, te richten. Ook dienen we het tekort aan kennis en vaardigheden in deze sector aan te pakken zodat zoveel mogelijk lokale werknemers een baan kunnen krijgen. We moeten daarnaast de internationale financiële dienstverleningsindustrie versterken. Deze sector is een belangrijke pijler van de economie van Curaçao in termen van deviezen en hoogopgeleide banen. Ook voor Sint Maarten biedt deze sector perspectieven. In verband met de komende evaluatie door de Caribbean Financial Action Task Force (CFATF) is het van cruciaal belang dat we voldoen aan de internationaal aanvaarde normen op dit terrein.

Het instabiele internationale klimaat brengt ook uitdagingen met zich mee voor de monetaire unie tussen Curaçao en Sint Maarten. Hoewel de bestuurders van beide landen hun voornemens om een eigen centrale bank op te richten hebben aangekondigd, is de monetaire unie op dit moment nog steeds een feit en moeten we al onze inspanningen richten op het waarborgen van de stabiliteit van onze gemeenschappelijke munt. Beleidscoördinatie blijft een belangrijke randvoorwaarde om de doelstellingen van de monetaire unie te realiseren, met op de eerste plaats de stabiliteit van de gulden. Gegeven het onzekere internationale macro-economische klimaat, dienen de bestuurders ervoor te waken dat het gevoerde overheidsbeleid de stabiliteit van

onze munt niet in gevaar brengt. In het licht van de marginale prestaties van de economieën van Curaçao en Sint Maarten, kunnen economische veranderingen bij onze belangrijkste handelspartners een onevenredige uitwerking hebben op onze economieën. Het feit dat de overheidsfinanciën in orde zijn, is niet een weerspiegeling van het gevoerde beleid, maar een resultaat van het schuldsaneringsprogramma. De bestuurders dienen daarom deze unieke kans aan te grijpen om de weerbaarheid van de economie tegen toekomstige schokken te versterken.

Indien de noodzakelijke beleidsmaatregelen consistent en tijdig worden uitgevoerd, zal dat leiden tot een hogere en duurzame economische groei. Tegelijkertijd dienen we ons te richten op het bereiken van consensus door middel van verzoening van verschillende visies en meningen. Immers, beleidsinitiatieven hebben een grotere kans van slagen indien die breed worden gedragen in de maatschappij. Nu dat de werkloosheid, in het bijzonder de jeugdwerkloosheid, een groot probleem is in onze maatschappij en dat de bezorgdheid toeneemt over de recente groei in criminaliteit en geweld, dienen we tijdig en op consistente wijze de juiste acties te ondernemen. Op deze wijze kunnen we duurzame economische groei realiseren die kan leiden tot welvaart en welzijn van alle burgers van de nieuwe landen Curaçao en Sint Maarten.

E.D. Tromp
President